

CRIZA POLITICĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN DEZBATERE LA PARIS

La data de 26 mai 2006 a avut loc la Paris, în cadrul CERi SciencesPo („Centre d'études et de recherches internationales“) dezbateră cu tema „Criza politică din Moldova și implicațiile sale europene“. Evenimentul a fost susținut de Oleg Serebrian¹, Jacques Rupnik și Florent Parmentier, fiecare din cei trei cercetători prezentând un subiect legat de tema dezbaterii. Oleg Serebrian a vorbit despre criza politică post-electorală din Moldova, Jacques Rupnik a analizat situația statului moldovean din perspectiva politicii europene de vecinătate și a „Parteneriatului Estic“ iar Florent Parmentier a abordat tema statalității și suveranității Republicii Moldova.

Participanții la dezbateră au constatat în unanimitate faptul că evenimentele post-electorale care au avut loc în aprilie la Chișinău au dus la o creștere a interesului pe plan european față de subiectul Republica Moldova.

Intervenția lui Oleg Serebrian a punctat faptul că, în ciuda interesului recent față de statul moldovean, Republica Moldova rămâne anonimă pe harta Uniunii Europene prin comparație cu alte țări din Balcani. Politologul moldovean consideră că Republica Moldova reprezintă cazul endemic al unui stat aflat în pragul falimentului și enumeră elementele care susțin această teorie:

- Republica Moldova este un stat creat artificial, deoarece din perspectiva dreptului internațional, statul-succesor al principatului medieval moldovean este România. Ca argument pentru acest punct de vedere Oleg Serebrian constată că întreaga moștenire cultural-istorică pe care încearcă să o „adjudece“ Chișinăul se găsește în România (toate fostele capitale ale Moldovei se află în dreapta Prutului, ca și locurile cu rezonanță istorică și centrele culturale);

- Limba moldovenească reprezintă expresia unor contradicții profunde în cadrul politicilor promovate de Chișinău deoarece este prezentată cu titulatura „limba moldovenească“ în Constituție în timp ce programele școlare folosesc expresia „studiul limbii române“;

- Prezența militară străină pe teritoriul moldovean este un caz unic în spațiul european deoarece Republica Moldova este singurul stat care nu a acceptat această prezență printr-un acord interguvernamental (cum a procedat Ucraina pentru a reglementa folosirea bazei de la Sevastopol de către trupele ruse);

- Neutralitatea declarată a Republicii Moldova nu are bază legală, nu pot fi citate acorduri sau convenții care să susțină acest aspect;

- Economia Republicii Moldova reprezintă un caz specific deoarece veniturile provenind de la cetățenii moldoveni aflați peste hotare depășesc încasările interne la bugetul de stat;

- Populația Republicii Moldova este dominată de o mentalitate rurală și periferică, aspect rezultat din evoluția istorică a acestui stat, în care populația urbană a fost decimată iar intelectualii au fost deportați aproape în totalitate. Un astfel de mod de gândire se reflectă în discursul politic și în presa de la Chișinău;

- Viața politică din Republica Moldova este construită în jurul unor partide pe care Oleg Serebrian le numește „geo-politice“, deoarece programele electorale ale acestora nu prezintă diferențe de doctrină ci se deosebesc prin poziția pe care o adoptă față de Rusia sau România.

Oleg Serebrian a concluzionat susținând faptul că Uniunea Europeană este singura șansă pentru ca Republica Moldova să reziste ca stat independent, fiind necesară aplicarea unor politici europene mult mai concertate și mai specifice pentru acest spațiu și departajarea dosarului moldo-

¹ Oleg Serebrian, istoric și politolog din Republica Moldova, fost parlamentar, directorul „Institutului de studii europene de la Chișinău“.

vean de dosarul ucrainean.

În cadrul intervenției sale, Florent Parmentier a susținut faptul că Republica Moldova este un regim „hibrid“, autoritar-democratic, în care domnește în continuare arbitrarul, avertizând asupra faptului că putem asista pe viitor la un proces de „bielorusificare“ a statului moldovean. „Bielorusificarea“ Republicii Moldova ar însemna concentrarea puterii în mâinile unei anumite categorii de politicieni concomitent cu neglijarea drepturilor omului și a principiilor procesului electoral. Florent Parmentier a subliniat faptul că Republica Moldova este dependentă de sprijinul financiar european, iar Franța ar trebui, în opinia sa, să ducă o politică mai fermă în ceea ce privește proiectele de vecinătate și principiile extinderii.

Fără a reprezenta vocea „pesimiștilor“ europeni în ceea ce privește extinderea, Jacques Rupnik a formulat o serie de precizări printre care și aceea că Uniunea Europeană nu este încă pregătită să facă față sarcinii de a contribui la consolidarea unui stat în pragul falimentului.

Ion Bulei

DESPRE EVOLUȚIA LIBERALISMULUI OCCIDENTAL ÎN ULTIMELE DECENII

În cadrul seriei de conferințe organizate de Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române, la 24 iunie a.c. Gabriela Tănăsescu a propus un subiect de dezbatere a cărei complexitate și elaborare teoretică va depăși întotdeauna actualitatea lui politică: „Liberalismul occidental. Schița unei evoluții în ultimele decenii“. De altfel, riguroasa prezentare a conferinței a pornit de la „câteva precizări“, dintre care esențiale rămân: asocierea liberalismului clasic cu sfera libertății pieței economice, a statului de drept și a libertăților individuale, preluată de liberalismul neo-clasic al anilor '70; asemănările de „familie“ ale liberalismelor sintetizate de John Gray prin teme: individualismul, egalitarismul, universalismul, meliorismul; reflecția actuală (începând din anii '80) asupra liberalismului, centrată pe devenirea libertății mai curând la nivelul filosofilor comunicării, ale drepturilor omului și a justiției, înscriindu-se astfel în marile mutații economice, sociale, politice și culturale din a doua jumătate a secolului XX și din primii ani ai secolului XXI, dintre care cele mai evidente sunt exacerbarea individualismului, migrația pieței de muncă, deficitul de democrație și de participare cetățenească; tendința metodologică spre sistematizare, abstractizare, formalizare, diferită de tradiția empiristă a individualismului filosofic.

În conferința sa, Gabriela Tănăsescu s-a oprit asupra următoarelor direcții marcante ale liberalismului începând cu deceniul 7 al secolului trecut: filosofia politică a lui Friedrich A. von Hayek din *Constitution of Liberty* (1960), dezvoltată în trilogia *Law, Legislation, Liberty*, care a însemnat „renașterea liberalismului clasic postbelic“ și „cea mai profundă și mai remarcabilă afirmare a cauzei libertății“; gândirea politică a lui John Rawls din *A Theory of Justice* (1971), care a determinat „renașterea extraordinară“ a ideilor liberale în filosofia politică și o teorie liberală a organizării sociale în condițiile afirmării priorității libertății individuale într-o ordine constituțională guvernată de legi; cea mai importantă argumentație în favoarea statului minimal formulată de Robert Nozick în *Anarchy, State and Utopia* (1974); cea mai radicală concepție individualistă prezentată drept obiectivism de către Ayn Rand în *The Virtue of Selfishness. A New Concept of Egoism* (1964).

În esență, constata Gabriela Tănăsescu, „Hayek asumă tradiția engleză, empirică și nesistemată, libertatea anglică bazată pe dezvoltarea, pe ameliorarea instituțiilor, pe tradiția înrădăcinată în *common law*, pe absența coerciției și pe spontaneitate, pe o creștere organică, lentă, semiconștientă, printr-o procedură de tipul încercare și eroare“. Acesta pare mult mai realist decât „tradiția galică, speculativă și raționalistă“, încrezătoare în puterea rațiunii umane, „ținzând să construiască o utopie și eșuând de fiecare dată“. Căci „nimeni nu poate fi responsabil de tot ce se întâmplă, în condițiile în care nu trăim într-o comuniune compactă de interese, ci într-o rețea de «legături limitate, impersonale și temporare»“. Conceperea statului (care trebuie să exercite o minimă coer-

ciție ce nu afectează „sfera necenzurată de acțiune a individului”) ca „auxiliar al pieței”, cu funcții legislative, juridice și economice, dar fără funcții politice reprezintă o provocare intelectuală, observă conferențiarul.

Dacă Rawls, într-o manieră kantiană, privește indivizii umani ca scopuri în sine și concepe o teorie a dreptății abstractă, în care indivizii ar trebui să accepte un „vâl al ignoranței” care să ascundă conștientizarea intereselor proprii, astfel încât cei capabili, dar lipsiți de mijloace, să aibă șanse egale, Nozick propune „un program fondat pe principiile autonomiei și libertății, pe valoarea liberei concurențe între indivizi care poate asigura singură o repartitie echitabilă a resurselor și pe valoarea pieței care este mult mai neutră decât toate filosofii morale și care are avantajul de a fi constituită din mecanisme naturale și, deoportivă, anonime”.

Ayn Rand ilustrează conceptul interesului de sine (*selfishness*) sau al egoismului care „include o evaluare morală și exprimă (...) un scop profund moral, anume respectul față de sine al individului și susținerea de sine care diferă de semnificația convențională” a ideii de interes egoist. Lipsa de ipocrizie a acestui concept s-ar traduce prin aceea că omul este văzut drept capabil să se realizeze prin efort propriu, fără a-i sacrifica pe alții și fără să se sacrifice nici el pentru alții. Această „arie a moralității” rămâne totuși, utopică, deoarece numai virtuțile raționalității, productivității și mândriei nu pot împlini idealul „stării de bucurie necontradictorie” de vreme ce limitează individul la sine însuși și la „schimburi” ce ocolesc iubirea și compasiunea, ca o maximă a libertarianismului.

La finalul conferinței, Gabriela Tănăsescu a accentuat caracterul interdialogal al acestor „liberalisme” dispuse la reformulări ca urmare a impactului lor critic.

Discuțiile la care au participat Bogdan Popescu, Aristide Cioabă, Ion Goian, Cristian-Ion Popa au vizat distanța dintre principiile doctrinare ale liberalismului și actualele politici statale, caracterul utopic al libertarianismului, multiplicarea capitalurilor false, imaginea care încurajează, liberal, consumul indivizilor versus soluțiile neliberale ale crizei financiare actuale ce se rezolvă prin apelul la stat.

Prezența de spirit a conferințierei, considerațiile ei nunațate și răspunsurile prompte la inspiratele întrebări ale participanților au contribuit la una dintre cele mai reușite manifestări ale cercetătorilor de la ISPRI.

Lorena Păvălan Stuparu